

*Проф. др Предраг Цветковић, ванредни професор
Правни факултет Универзитета у Нишу*

МЕДИЈИ У ФУНКЦИЈИ ОСТВАРИВАЊА ЉУДСКИХ ПРАВА: ПРИМЕР МЕЂУНАРОДНОГ ТРГОВИНСКОГ ПРАВА

Апстракт:** Однос медија као вишедимензионалног феномена и међународног права, укључујући и норме којима се штите људска права карактерише утицај медија на овај систем (медијизација међународног права). Основни резултат процеса медијизације међународног права јесте могућност да се одређена конкретна понашања, појаве и ситуације легитимизују као релевантни предмет регулисања међународноправних норми. Право медија и његова улога у савременом свету карактерише двострука регулативна парадигма, која има ефекат и на међународноправну регулативу. Прва парадигма означава се као „позитивна“. Ова парадигма важи за тзв. „добре“ медије који кристалишу правно-политички одрживе и етички оправдане тенденције међународне заједнице. Такви се медији имају подстицати и подржавати кроз међународноправне норме. Други образац односа медија и међународног права заснован је премиси да међународно право санкционише штетно деловање медија, умањујући тиме потенцијал негативних ефеката медијских активности. **Када се ради о међународном праву страних инвестиција, улога медија значајна је у ситуацији када инвестиционо законодавство, штитећи кључне социјалне вредности (попут животне средине, а самим тим и права појединца на здраву животну средину) долази у сукоб са интересом економски моћних корпорација. У случају права СТО, полазна претпоставка за разматрање односа права Светске трговинске организације и норми којима се уређују људска права јесте да, у мери у којој норме о заштити људских права представљају перемпторна (ius cogens) правила, оне морају имати предност у односу на правила установљена правом Светске трговинске организације. Заштита људских права у систему права СТО спроводи се у складу са начелом пропорционалности. Ипак, обавеза СТО да штити људска права има своје лимите. У крајњем, право СТО и систем људских права требало би да функционишу као координисани, али у суштини аутопоиетични системи.

***Кључне речи:** медији, људска права, СТО, право страних инвестиција, принцип пропорционалности.*

Медији у функцији остваривања људских права:
пример међународног трговинског права * **

* Припремљено у оквиру пројекта „*Заштита људских и мањинских права у европском правном простору*“, (179046), који се реализује на Правном факултету Универзитета у Нишу, уз подршку Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије.

** Припремљено у оквиру пројекта *Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије* (179013), који се изводи на Универзитету у Нишу – Машински факултет, а финансира га Министарство за науку и технолошки развој РС.

1. Општа разматрања

Медији представљају вишедимензионални феномен: социјални, технолошки, економски, политички и правни.¹ Описана карактеристика медија добија на значају уколико се сагледа кроз призму процеса глобализације: наведено сагледавање неизоставно претпоставља испитивање односа медија и правних норми, укључујући и правила међународног права.

Однос медија и права, те увођење тог односа у дискурс посебно међународног права, установљен је и развија се према различитим правним питањима: људским правима, праву интелектуалне својине, хуманитарном праву, праву међународне трговине, праву телекомуникација. Основне детерминанте регулативе медија, па самим и тим и правила међународноправног корпуса која за предмет имају уређивање медија, јесу:

- изостанак јасне правнополитичке текстуре која стоји иза правила међународног права којима се уређује област медија, што отежава остваривање кохерентности и конзистентности карактеристичне за „довршене“ и зреле правне структуре;
- „дерегаторна парадигма“ као кључни кредо, и који се своди на принцип да је јест, право медија пре свега право слободе медија, док су остала питања комплементарна овом основном питању.

Циљ рада јесте синтеза закључака о де леге лата положају медија у функцији инструмента заштите и остваривања људских права у области међународне размене робе, услуга и новца (у области која је предмет истраживања међународног трговинског права), те покушај апстраховања де леге ференда реалне тенденције у дијалектици односа медија и људских

---

¹ Видети на пример: Benjamin I. Page, „Who deliberates: Mass Media in modern Democracy“, Chicago University Press, 1996, pp 166; Wayne Overbeck, Genelle Belmas, „Major Principles in Media Law“, Cengage Learning, 2011, 656 страница.

права и последицама наведеног односа на правни режим међународног трговинског права.

Наведеној синтези претходи двострука анализа.

Прва анализа заснована је на истраживањима базичних карактеристика односа медија и међународног права, с посебним акцентом на прожимање и међузависност медија и међународноправног режима људских права.

Друга анализа за предмет има питање улоге медија у промисању и заштити људских права у две, по значају актуелне области изучавања међународног трговинског права: међународном праву страних инвестиција и праву Светске трговинске организације. Избор наведених области није случајан: норме које су обухваћене правом страних инвестиција и правом Светске трговинске организације уређују права, дужности и одговорности државе као суверена, регулатора, али и као партнера. При томе није најмање важно да управо држава не само да има обавезу да својим деловањем не угрози људска права, већ има и одговорност да таква права штити када их угрожавају други актери међународних економских односа, попут транснационалних компанија. Стога се у пољу деловања норми наведених сегмената међународног трговинског права налази стратум елемената кључних за анализу утицаја медија на остваривање, промоцију и заштиту људских права у дискурсу међународне економске размене.

У раду се користи шири концепт медија: наведени екстензивни концепт заснован је на схватању медија као начина комуникације који има различите форме и садржаје.² Посматран на напред наведени начин, појам медија у контексту овог рада обухвата:

- класична средства масовне комуникације, попут писаних медија, радија и телевизије;
- комуникацију унутар сајберспејс простора;³

² Ужи појам појам медија обухвата класичне медије попут писаних медија, радија и телевизије.

³ Интернет је „нови револвераш у граду“, када се ради о медијима као ширем феномену. Интернет не само да је стекао право грађанства као нови медиј, већ је својим хоризонталним дејством трансформисао класичне медијске структуре, интезивирајући такође и дебату о међународноправној регулативи медија. Значајни аспекти интернет комуникације већ су уређени, пре свега кроз техничке и технолошке стандарде. Настао као резултат сарадње владе, академских институција и војно-одбрамбеног комплекса, интернет се развија као комерцијализовани систем и нова медијска форма. У том смислу, интернет је кичма информатичног друштва и његов кључни медиј чији растући значај има бити праћен и одговарајућом пажњом правне заједнице.

- сектор цивилног друштва, што је у складу са описаним екстензивним концептом медија; описано укључивање резултат је препознавања перманентног и стабилног раста значаја невладиних организација; реч је о сектору који делује као посредник информација о чињеницама и интересима ширих или ужих социјалних сегмената и владајућих (националних, регионалних или универзалних) структура. У том смислу, невладин сектор има карактеристике „крипто медија“, јер прима, обрађује и трансферише (комуницира) вредносне ставове јавности управљачкој структури.

2. Однос медија и међународног права

Однос медија и међународног права двосмеран је. Са једне стране, међународно правни регулаторни оквир медијског простора утиче на структуру и домашај медија као вишедимензионалног феномена. Са друге, пак, препознаје се утицај медија на систем међународног права. Наведени утицај, посматран као процес, означава се као медијизација међународног права. Медијизација је нарочито присутна као образац у односу медија и правног оквира људских права, али и међународног хуманитарног права и међународног кривичног права.⁴

За процес медијизације међународног права полазна претпоставка је да су медији пре свега средство комуникације. Комуникација се дефинише као карактеристични облик социјалне активности која укључује стварање, преношење и пријем различитих симболичких форми. Динамика тог процеса је следећа:

- комуникација на глобалном нивоу утиче на медијизацију универзалног политичког економског, социјалног, правног, научно-истраживачког простора;
- горе описана медијизација повратно утиче на (већ) глобализоване идентитете и односе;

---

⁴ Видети: Daniel Joyce, “Human Rights and the Mediatization of International Law”, *Leiden Journal of International Law*, 23 (2010), pp. 507–527, Foundation of the Leiden Journal of International Law doi:10.1017/C0922156510000191. Међународном праву је још пре више од 100 година (1910), придодана функција пропагандног инструмента, којим се могу остваривати циљеви који се иначе реализују медијима. Тако је писано да „апостоли пропаганде међународног права морају бити државници и правници, при чему сви нивои заједнице сваке нације, новинари, уметници и трговци, морају сарађивати, јер постоји потреба за вишим и продубљенијим нивоом знања о постојећем правном оквиру, како би се његова вредност могла боље оценити“. Видети: A. Pearce Higgins, *The Binding Force of International Law* (1910), стр, 41.

- наведени глобализовани идентитети утичу и на међународне односе.

Описани модел деловања медија препознатљив је у формама попут „наме анд схаме“,⁵ те улоге невладиног сектора као „крипто медија“, у смислу његовог „комуникационог“ карактера и функционалног изједначавања са класичним медијима.

Основни резултат процеса медијизације међународног права јесте могућност да се одређена конкретна понашања, појаве и ситуације легитимизују као релевантни предмет регулисања међународноправних норми: медији трансферишу информације о конкретној околности која може потенцијално да активира интересовање међународних политичких институција и међународне правне заједнице која је тим институцијама комплементарна. Такве, конкретне околности неретко тичу се питања повреде људских права.

У супротном смеру посматрано (међународно право-медији), правила међународног права имају позитиван ефекат у смислу редуцирања штетних дејстава чињенице да су глобализовани медији вођени пре свега лукративним интересом (е. „market driven“), без јасног вредносног оквира. Неконтролисана медијизација, лишена контроле међународноправног оквира, утиче на реконфигурацију политичког поља у складу са пароксијалним, једнодимензионалним, меркантилним и ариivistичким мотивима. Стога је неопходан активан однос међународног права и формирање корупса принципа на којима би се требао уредити медијски простор, при чему неки од тих принципа већ постоје унутар основне дихотомије „добри“ и „лоши“ медији.⁶ Када се ради о људским правима, требало би избећи њихово симплификовање кроз медијску слику, што је управо последица деполитизације људских права: описана деполитизација значи извођење питања људских права из домена политичког и ексклузивно смештање у медијски простор у коме се, како то Чомски наглашава, „производи сагласност“ (е. „manufacturing of consent“), уз елиминисање фундаменталних претпоставки и структурално и садржински дефинисаног правног оквира у коме се таква људска права имају гарантовати и штитити.⁷

⁵ Израз „name and shame“ означава јавно изречену тврдњу да су одређена лица, група или пословни субјект учинили нешто погрешно или противправно. Користи се као инструмент сузбијања и обесхрабтивања непожељних и забрањених активности, путем објављивања имена особа које су у такве активности укључене. Видети: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/name-and-shame>.

⁶ Видети излагање инфра у тач. 3.

⁷ Видети: E. S. Herman and N. Chomsky, *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*, 1988.

3. Правни оквир медијског простора: двострука регулаторна парадигма

Право медија и његова улога у савременом свету карактерише дво-струка, мада не међусобно искључива регулаторна парадигма, која има ефекат и на међународноправну регулативу.

3.1. Прва парадигма означава се као „позитивна“. Ова парадигма важи за тзв. „добре“ медије који кристалишу правнополитички одрживе и етички оправдане тенденције међународне заједнице. Ови се медији имају подстицати и подржавати кроз међународноправне норме.

Оправдање „позитивне“ парадигме лежи у потреби заштите слободе говора. Дубље посматрано, ово право одраз је признања слободне политичке комуникације између грађана и њиховог права да партиципирају у развоју друштва. Слобода говора у савременом контексту остварује се и кроз правила о организацији и својинском статусу медија, правила којима се уређује област конкуренције, те регулаторни оквир интернет комуникације.

Позитивна парадигма има два основна појавна облика.

Први је приступ Сједињених Америчких Држава, заснован на слободи говора садржаној у првом амандману Устава САД.

Други појавни облик јесте приступ држава европске правне цивилизације, базиран на јасним лимитима слободе говора, пре свега у контексту забране злоупотребе права.⁸

Позитивна парадигма полази од претпоставке да је слобода говора социјално добро које се има штитити. Наведена заштита има своје оправдање у конекситету слободе говора и нивоа демократије политичког система, при чему се медији карактеришу као чувар демократских вредности. Да би се ова улога остварила, потребно је заштитити медије од неоправданог утицаја државе. Описана, демократска улога медија од значаја је и за њихову улогу и однос са људским правима. У крајњем описана парадигма води дерегулацији медија, који стога постају саморегулаторни. Слобода медија и маргина толеранције за њихов рад „цена“ су коју демократско друштво „плаћа“ да би медијски простор обављао своју функцију „трансмitera“ ставова јавности ка државним структурама.

3.2. Други образац односа медија и међународног права заснован је премиси да међународно право санкционише штетно деловање медија, умањујући тиме потенцијал негативних ефеката медијских активности. Старе децисис у овом смислу јесте одлука Трибунала за ратне злочине у

---

⁸ Видети: Thomas Gibbons (ed.), *Free Speech in the New Media*, Farnham, Surrey, UK: Ashgate, 2009. xxiii + 557 pp. ISBN 9780754627913.

Нирнбергу, којом је Јулијус Штрајхер, уредник листа „Стјрмер“, осуђен због антисемитске пропаганде заступљене у овом листу. Трибунал га је сматрао кривим за злочине против човечности, односно „уношење отрова антисемитизма у умове Немаца, што их је навело да прате политику национал-социјалиста у погледу решавања јеврејског питања“.⁹ Слична аргументација детектује се у пресуди Међународног кривичног трибунала за Руанду, у спору „Медиа Геноцид“. Овом пресудом осуђена су тројица журналиста (двојица са радија и један из штампаних медија), због свог деловања на начин који их је учинио, по схватању суда, „мецима у цеви Хуту екстремиста“. Пресуда је заснована на индивидуалној и командној одговорности, при чему је потоња инхерентна власништву и институционалној контроли коју су осуђени имали над медијима.¹⁰

4. Улога медија у заштити људских права: пример међународног права страних инвестиција и права Светске трговинске организације

Кључне чланице институционалне тријаде међународног трговинског права (Међународни монетарни фонд, Међународна банка за обнову и развој и Светска трговинска организација)¹¹, у свом деловању имају за циљ усаглашавање различитих интереса држава, пословне заједнице и појединца (при чему се заштита овог последњег огледа пре свега кроз потребу остваривања одређеног нивоа социјалне правде). Принципи на којима се заснива и остварује социјална правда предмет су политичке теорије и као такви остају изван оквира овог рада. Са друге стране, заштита појединца има свој коридор према изворима међународног трговинског права пре свега кроз питање заштите људских права.

4.1. Када се ради о међународном праву страних инвестиција¹², улога медија значајна је у ситуацији када инвестиционо законодавство, штитећи кључне социјалне вредности (попут животне средине, а

⁹ Видети: Judgment of the International Military Tribunal for the Trial of German Major WarCriminals, www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/proc/judstrei.htm.

¹⁰ Видети: *Prosecutor v. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza and Hassan Ngeze* (hereafter *Nahimana*), Case No. ICTR-99-52-T, Trial Chamber I, Judgement and Sentence, 3 December 2003.

¹¹ Више о овој тријади видети у: Thomas Cottier, Challenges Ahead in International Economic Law, *Journal of International Economic Law* 12(1), 3–15; doi:10.1093/jiel/jgp005.

¹² Међународно право страних инвестиција дефинише се у теорији као "скуп норми међународног порекла којима се уређују транснационална улагања капитала и са њим повезане делатности приватних предузетника, као и модалитети заштите имовине страног инвеститора". Више о праву страних инвестиција видети у: Предраг Цветковић, „Међународно право страних инвестиција“, Задужбина Андрејевић, Београд, 2007, стр. 133.

самим тим и права појединца на здраву животну средину¹³⁾ долази у сукоб са интересом економски моћних корпорација. У описаним околностима, улога медија има се посматрати кроз горе описану „позитивну“ и „негативну“ парадигму.

Позитивна парадигма јесте отварање и разјашњавање питања која инвеститори (из опортуних и лукративних интереса) игноришу или нетранспарентно решавају, на штету ширих друштвених интереса. У овом делу посебно је важна улога невладиног сектора као „крипто“ медија у процесу заштите људских права, стварно или потенцијално угрожених страним инвестицијама. Таква улога невладиних организација од значаја је када страни инвеститор презентује своју угроженост мерама државе домаћина, усмереним ка заштити одређених јавних интереса (пре свега снабдевања основним ресурсима, потом заштита животне околине и слично). Пример описане улоге невладиних организација је активност овог „трећег“ (пored приватног и јавног) сектора у спору **Compañía de Aguas del Aconquija S.A. and Vivendi Universal S.A. v. Argentine Republic**: у овом спору, група невладиних организација (уз конвергенцију са мишљењем *amicus curiae*) искористила аргумент заштите људских права као релевантан у спору који се тичао постројења за водоснабдевање Буенос Аиреса.¹⁴

4.2. Светска трговинска организација (е. World Trade Organization; даље и: „WTO“; СТО) настала је као израз економске глобализације, дефинисане као процес интеграције глобалне трговине робом и услугама и отварању граница за стране директне инвестиције.¹⁵ Ипак, не постоји консензус о томе како трговинска

---

¹³ Право на здраву животну средину обухвата, између осталог, право физичких и правних лица да захтевају еколошку информацију и право јавности да учествује у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине. Видети Јанићијевић, Дејан/Вучетић, Дејан, „Еколошки спорови и њихово решавање у класним парницама“, Правни живот, тематски број „Право и простор“, бр. 9, Београд, 2010. година, том I, стр. 417 – 418.

¹⁴ ICSID Case No. ARB/97/3. Видети и спор *Biwater Gauff (Tanzania) Ltd, v. United Republic of Tanzania*, ICSID case No. ARB/05/22.

¹⁵ Убрзавање процеса глобализације имало је за резултат елиминисање баријера у међународном протоку робе, услуга и новца. Дијалектика овог процеса законито је водила креирању адекватног правног одговора. Он је, природом постављених задатака, морао проистећи из поља деловања Међународног економског права. Генерисана као резултат успешног окончања Уругвајске рунде преговора о Општем споразуму о царинама и трговини (е. „General Agreement on Tariffs and Trade“; GATT), у својим темељима имала је тежњу да постане системски структурирани регулаторни оквир светске трговине. Данас СТО има 155 држава чланица и 29 држава посматрача. Више о односу СТО и глобализације видети у: Yuksel, Ali Sait, „Die WTO (World Trade Organisation) als Motor der Globalisierung“ (http://ites-europa.org/Ali_Sait_Yuksel.pdf); Божић, Милорад/Голубовић, Срђан, „Развој

либерализација, односно СТО као операционализована идеологија базирана на принципу демократског мира, утиче на људска права.¹⁶

Између права СТО и корпуса норми којима се штите људска права, и поред разлика у предмету регулисања, постоји одређена подударност методологије: наиме, оба система, генерисана након Другог светског рата, остварују своје циљеве сужавањем политичких опција које владе савремених држава имају у области заштите људских права (норме којима се уређују заштита људских права), односно спољнотрговинске размене (право СТО).¹⁷

Полазна претпоставка за разматрање односа права WTO и норми којима се уређују људска права јесте да, у мери у којој норме о заштити људских права представљају перемпторна (*ius cogens*) правила, оне морају имати предност у односу на правила установљена правом Светске трговинске организације.¹⁸ Консеквенца описаног приступа је да се правила СТО којима се уређује трговински режим имају интерпретирати на начин конзистентан с обавезом заштите људских права коју су преузеле све савремене државе. Описани приступ оправдан је тим пре што се споразуми из система СТО не могу окарактеристати као „библија

трговине између балканских земаља на путу ка Европској унији“, рад у тематском зборнику радова Филозофског факултета у Нишу, „Друштвене промене и етнички односи и евроинтеграцијски процеси на Балкану“, Ниш, 2004, стр. 77-87.

¹⁶ У политичком смислу СТО је заснована на екстензивном тумачењу Кантове тезе о „демократском миру“, по којој демократски уређена друштва међусобно не ратују. Примењена *mutatis mutandis* на развој трговинске размене, наведена теза основ је закључка да државе које међусобно тргују не воде ратове, већ спорове решавају мирним средствима. У економском смислу Светска трговинска организација базирана је на принципу економског либерализма, који полази од претпоставке да ефикасна алокација ресурса доприноси развоју општег благостања. Када се на наведене политичке и економске премисе на којима је заснована Светска трговинска организација амалгамира процес глобализације (при чему је настанак СТО типичан правни „одговор“ на глобализацију економских односа, процеса који је и сам детерминисан догмом о супериорности политичког система заснованог на демократији и слободном тржишту) резултат је следећи: СТО постаје механизам усмеравања привредног развоја; развоја који има карактеристике „операционализоване/примењене идеологије“. Више о правно-политичким и идеолошким премисама на којима је заснована Светска трговинска организација видети у: Предраг Н. Цветковић, „Увод у право Светске трговинске организације“, Ниш, 2010, стр. 294, стр. 1-8 и 44-66.

¹⁷ Више о односу људских права и СТО видети: Ernst-Ulrich Petersmann, “The WTO Constitution and Human Rights”, *Journal of International Economic Law* 2000 3(1), str. 19-25; Gabrielle Marceau, Gabrielle, “WTO Dispute Settlement and Human Rights”, *European Journal of International Law* 2002 13(4), стр. 753-814.

¹⁸ По [Бечкој конвенцији о уговорном праву](#), свака конвенција која крши јус когенс норму је ништава. Бечка конвенција дозвољава настанак нових норми, али сама не дефинише пример перемпторне норми (видети члан. 53 Конвенције).

неограничене слободне трговине“. У стварности, њихов је циљ стварање јасно структурираног, функционалног и ефикасног начина да се вредности слободне трговине остваре правично и принципијелно. Стога СТО:

- обезбеђује сигурност и предвидљивост услова за улазак на тржиште других земаља, одговарајући тиме на захтев трговаца и инвеститора, са једне стране;

- установљава уравнотежене механизме верификације тих услова, дефинисаних у складу са потребом уважавања политичких, социјалних и економских датости и спровођења принципа слободне трговине у складу са тим датостима, са друге стране.

Дакле, систем СТО, укључујући и његову правну еманацију кроз норме релевантних СТО споразума, има за примарни циљ обезбеђење предиктабилности исхода мера усмерених ка економском развоју базираном на одређеним економским и политичким претпоставкама. У такве претпоставке, несумњиво, улази и императивни захтев заштите људских права, дефинисан перемпторним нормама међународног права.

Дакле, СТО систем функционише у мрежи међународног права као инструмент чији се циљеви остварују уз услов поштовања базичних социјалних вредности рефлектованих и кроз каталог људских права. У одредбама СТО споразума присутне су одредбе којима се јасно даје предност заштити социјалних и других вредности у односу на либерализацију слободе трговине. Тако је чланом XX Општег споразума о царинама и трговини (е. „General Agreement on Trade and Tariffs“; даље и: „GATT) предвиђена листа „интереса“ за чије остваривање држава уговорница може предузети регулаторне мере којима се ограничавају или искључују обавезе преузете другим одредбама Општег споразума о царинама и трговини. Реч је о признању легитимног права државе да штити јавне интересе, а у складу са изузецима предвиђеним чланом XX GATT-а, пре свега у области:

- заштите људског здравља, биљног и животињског света (тач. б ст. 2);
- спровођења мера којима се обезбеђује спровођење царинске процедуре, заштита права интелектуалне својине и заштита од преварног понашања (тач. д ст. 2);
- заштите исцрпљивих природних извора (тач. г ст. 2).

Описана заштита има се спровести у начелу са принципом пропорционалности, схваћеном као водич за остваривање баланса између конкурентних правнополитичких циљева. Начело пропорционалности је инструмент дефинисања лимита спровођења одређених прописа, при чему је лимит таквог спровођења заштита људских права и сло-

бода (ова ограничења постоје у националним уставноправним системима и у међународном праву). Принцип не помиње се изричито у споразумима из оквира СТО, али егзистира под другим називима (неопходност-е. „necessity“; мере са мањим штетним трговинским дејством-е. „least trade restrictive measures“). Са друге стране, одсуство његовог „*eo nomine*“ установљавања није спречило паналисте да у појединим нормама права СТО идентификују материјалноправну садржину овог принципа. Нужност ове идентификације лежи у потреби решавања противречности норми, принципа и вредности (економских и неекономских) које настају у процесу спровођења правила СТО.¹⁹

Узимајући у обзир горе наведено, мора се нагласити да обавеза СТО да штити људска права има своје лимите. Мера и домашај описане функције такве „обавезе“ у интерпретирању норми права СТО ограничени су функцијом Светске трговинске организације као институционализоване „политичке економије“ савременог света. При томе, неспорна је премиса о супермацији перемпторних норми о заштити људских права над нормама насталим у оквиру СТО, премиса заснована на чињеници да заштита фундаменталних људских права претходи слободи трговине. У ин цонцрето ситуацијама, пак, користила би узајамна кооперација (тзв. „глобална експертиза“) међународних институција (чланица „тријаде“: ММФ-а, Светске банке и СТО) у погледу конкретног домета и садржине такве, аподиктично схваћене супермације. У крајњем, право СТО и систем људских права требало би да функционишу као координисани, али у суштини аутопоиетични системи.

¹⁹ Видети: „Universal Declaration of Human Rights“, GA Res 217A (III) (10 December 1948), чл. 29. 2. Пропорционалност је један од најчешће коришћених принципа који асистирају у доношењу оцене о вредности конкретног правнополитичког избора. Уобичајено коришћење овог принципа је у функцији теста који контролише коришћење дискреције од стране јавних власти и процењује оправданост ограничења за остваривање људских права. Пропорционалност у ужем смислу у контексту права СТО огледа се у његовом значају за просуђивање и евалуацију односа између општих циљева СТО, с једне, и других јавноправних интереса (заштита животне средине; поштовање радноправних стандарда етц.). У овом значењу, начело пропорционалности је суштински критеријум за утврђивање приоритета конкурентних правнополитичких интереса и циљева који те интересе рефлектују. У праву СТО, принцип пропорционалности дефинисан је различитим формулацијама: „неопходно“, пропорционално, „мање штетно за трговину“ (е. „less trade restrictive“), одговарајуће (е. „commensurate“). Видети: Hilf, Meinhard, „Power, Rules and Principles-Which Orientation for GATT-WTO Law“, *op. cit.*, стр. 111, 120-121; Neumann, Jan, Türk, Elisabeth, „Necessity Revisited: Proportionality in World Trade Organization Law After Korea-Beef, EC-Asbestos and EC-Sardines“ (2003) 37 *Journal of World Trade*, стр. 199. Видети и: чл. 2. 4-2. 5. Споразума о техничким препрекама које отежавају трговину (ТБТ споразум); чл. 2. 4. Споразума о примени санитарних и фитосанитарних мера (СПС споразум); члан XX Општег споразума о царинама и трговини.

Један од начина остваривања ове координације, односом „глобалне експертизе“ могла би бити примена методологије коју је Армин Вон Богданди (н. Armin Von Bogdandy) дефинисао као „теорија координисане међузависности. (е. „**coordinated interdependence theory**“). Наведена теорија има за циљ да дефинише услове остваривања баланса између растуће транснационалне природе светске економске размене и одговорности држава чланица СТО у односу на њихове сопствене уставе. Суштински, државе чланице морале би да осигурају да одговарајући интереси страних субјеката буду на адекватан начин уважени и узети у обзир приликом формулисања циљева националних економских политика. Један од начина да се то постигне јесте и процедурална гаранција страним субјектима да ће бити у могућности да изнесу свој став у поступку дефинисања националних регулаторних пројеката. Овај би приступ за резултат имао остваривање баланса и спречавање конфликта националних интереса путем развијања и јачања међусобних односа држава чланица. Прима фацие, нема препрека да се овакав концепт мутатис мутандис не примењује и на процес измене постојећих или усвајања нових норми из домена међународног трговинског права: процес настанка норми требало би да буде праћен експертизом из области људских права, а у циљу очувања конзистентности међународног економског права са нормама којима се штите људска права.²⁰

---

²⁰ Видети: Von Bogdandy, Armin, „Law and Politics in the WTO—Strategies to Cope with a Deficient Relationship“, Max Planck Yearbook of United Nations Law, 2001, str. 609-674; http://149.217.72.46/shared/data/pdf/pdfmpunyb/von_bogdandy_5.pdf.

Prof. Predrag Cvetković, LL.D.

Associate Professor,

Faculty of Law, University of Niš

Media in the function of human rights: an example of international trade law

Summary

The relationship of the media as a multi-dimensional phenomenon and international law, including norms protecting human rights is characterized by the influence of the media on this system (mediatization of international law). The main result of international law's mediatization is the legitimization of certain specific behaviors, incidents and situations as the relevant regulatory object of the norms from the scope of international law. Media law and its role in the modern world is characterized by double-track regulatory paradigm, which has an effect on the international legal regulations. The first paradigm is referred to as "positive" one. This paradigm is relevant for the so called „good“ media crystallizing legal and political viable and ethically justifiable tendency of the international community. Media with described features are encouraged and supported by international legal norms. The second paradigm of relations between media and international law is based on the premise that international law sanctions the harmful media activities, thus reducing the potential negative effect of such activities. When it comes to international law on foreign investment, the role of the media is important in a situation where investment legislation protecting key social values (such as the environment, and therefore the individual's right to a healthy environment) comes into conflict with the economic interests of powerful corporations. In the case of the WTO, the initial assumption for the discussion of relationship between law of World Trade Organization and human rights law is that, to the extent that the norms on the protection of human rights are of peremptory (ius cogens) nature, they must take precedence over the rules of law established by the World Trade Organization. The protection of human rights in the system of the WTO is carried out in accordance with the principle of proportionality. However, the WTO obligations to protect human rights has its limits. At the end of the day, WTO law and system of the human rights law should function as a coordinated, but basically autopoietic systems.

Key words: *media, human rights, the WTO, Law on foreign investments, the principle of proportionality.*